

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Οικονομική του Χώρου

Ενότητα: Θεωρία του πολλαπλασιαστή οικονομικής και εξαγωγικής βάσης

Κορρές Γεώργιος

Τμήμα Γεωγραφίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο **«Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου»** έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

1. Σκοποί ενότητας	4
2. Περιεχόμενα ενότητας	4
2.1 Θεωρία του πολλαπλασιαστή οικονομικής και εξαγωγικής βάσης	4
2.1.1 Η θεωρία του πολλαπλασιαστή οικονομικής βάσης	4
2.1.2 Ο υπολογισμός του πολλαπλασιαστή οικονομικής βάσης	4
2.1.3 Η θεωρία της εξαγωγικής βάσης	5
2.1.4 Τα μειονεκτήματα εφαρμογής της θεωρίας εξαγωγικής βάσης.....	6
2.1.5 Το υπόδειγμα εφαρμογής του North.....	6

1. Σκοποί ενότητας

2. Περιεχόμενα ενότητας

2.1 Θεωρία του πολλαπλασιαστή οικονομικής και εξαγωγικής βάσης

2.1.1 Η θεωρία του πολλαπλασιαστή οικονομικής βάσης

Η θεωρία της οικονομικής βάσης στηρίζεται στην υπόθεση ότι ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης μιας περιφέρειας καθώς και ο προσανατολισμός της οικονομίας της εξαρτώνται από την εξαγωγική της δραστηριότητα προς τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας και προς τις υπόλοιπες χώρες του κόσμου.

Για την εφαρμογή της πρότασης αυτής η περιφερειακή οικονομία διαιρείται σε δύο τομείς : τον εξαγωγικό ή βασικό τομέα οικονομικής δραστηριότητας και το μη βασικό ή τοπικό τομέα. Ο βασικός τομέας περιλαμβάνει τις εξαγωγές στον υπόλοιπο κόσμο, τις οποίες συνθέτουν αγαθά και υπηρεσίες που φεύγουν από την περιφέρεια ή δαπάνες ξένων μέσα στην περιφέρεια για αγαθά και υπηρεσίες που παραμένουν μέσα στα όρια της. Ο μη βασικός τομέας (ο κλάδος του εμπορίου και οι υπηρεσίες) αποτελείται από δραστηριότητες που υποστηρίζουν το βασικό τομέα και καλύπτουν τις ανάγκες του μόνιμου πληθυσμού της περιφέρειας. Η απασχόληση και το εισόδημα σε μία περιφέρεια αποτελούν συνάρτηση της ζήτησης αγαθών και υπηρεσιών που εξάγονται από την περιφέρεια. Όταν αυξάνεται η εξωγενής ζήτηση, αυξάνει και η ροή του εισοδήματος προς την περιφέρεια, μεγεθύνεται ο βασικός τομέας της οικονομίας, αυξάνει η ζήτηση μέσα στην περιφέρεια και επηρεάζεται ανάλογα και η διεύρυνση των κλάδων του μη βασικού τομέα. Αντίστροφα η μείωση της δραστηριότητας του βασικού τομέα οδηγεί στην πτώση του εισοδήματος που εισρέει στην περιφέρεια και στη μείωση των προϊόντων που παράγει ο μη βασικός τομέας.

2.1.2 Ο υπολογισμός του πολλαπλασιαστή οικονομικής βάσης

Ο πολλαπλασιαστής οικονομικής βάσης είναι η σχέση που δείχνει το βαθμό επίδρασης μιας αύξησης των εξαγωγών στο εισόδημα της περιφέρειας της χώρας ή μιας περιφέρειας. Συγκεκριμένα δείχνει το βαθμό επίδρασης μιας εξωγενούς αύξησης της ζήτησης στο βασικό τομέα π.χ. σε τι βαθμό η εξαγωγή επιδρά στο εισόδημα και την παραγωγή του βασικού αλλά και του μη βασικού τομέα. Ο υπολογισμός του πολλαπλασιαστή βάσης γίνεται με όρους εισοδήματος, επειδή όμως τις περισσότερες φορές δεδομένα εισοδήματος δεν είναι διαθέσιμα για μικρές περιφερειακές διαμερίσεις καθώς και επί μέρους κλάδους, για τον υπολογισμό του πολλαπλασιαστή χρησιμοποιούνται δεδομένα απασχόλησης ως προσέγγιση της παραγωγής και του εισοδήματος μιας περιοχής. Στην περίπτωση αυτή διακρίνουμε τη συνολική απασχόληση μιας περιφέρειας στο τμήμα εκείνο που παράγει αγαθά για εξαγωγές (βασική απασχόληση) και στο τμήμα εκείνο που παράγει αγαθά για τοπική κατανάλωση (μη βασική απασχόληση).

Όταν χρησιμοποιούνται δεδομένα απασχόλησης αντί δεδομένων εισοδήματος ή προστιθέμενης αξίας, είναι αναπόφευκτη η παρουσία ορισμένων προβλημάτων. Για παράδειγμα σε διάφορες θέσεις και κατηγορίες απασχολούμενων προσφέρονται διαφορετικές αμοιβές. Η επέκταση μιας βιομηχανίας ή ενός κλάδου που προσφέρει υψηλές αμοιβές θα έχει μεγαλύτερες δευτερεύουσες επιδράσεις μέσω του πολλαπλασιαστή από την επέκταση μιας βιομηχανίας ή ενός κλάδου που παρέχει χαμηλές αμοιβές. Επίσης, με τη χρησιμοποίηση δεδομένων απασχόλησης παραβλέπουμε τις αυξήσεις των εκροών που οφείλονται στην αύξηση της παραγωγικότητας των εργαζομένων. Η μεγάλη όμως χρησιμότητα του πολλαπλασιαστή οικονομικής βάσης στην περιφερειακή ανάλυση, στη μελέτη του προσανατολισμού της περιφερειακής οικονομίας, στον προσδιορισμό του ρυθμού της περιφερειακής ανάπτυξης, στην πρόβλεψη της συνολικής περιφερειακής απασχόλησης και της μελλοντικής περιφερειακής μεγέθυνσης δικαιολογεί την παράβλεψη των παραπάνω αδυναμιών των δεδομένων απασχόλησης και επιτρέπει τη χρησιμοποίησή τους στον υπολογισμό του πολλαπλασιαστή βάσης.

2.1.3 Η θεωρία της εξαγωγικής βάσης

Η θεωρία της εξαγωγικής βάσης αποτελεί τη λογική επέκταση της θεωρίας του πολλαπλασιαστή οικονομικής βάσης αφού επεκτείνει τις αναφορές της θεωρίας του πολλαπλασιαστή οικονομικής βάσης σε ένα μακροπρόθεσμο ορίζοντα καθώς και στις σχέσεις της ενδοχώρας με την αλλοδαπή. Με άλλα λόγια ενώ η θεωρία του πολλαπλασιαστή οικονομικής βάσης ερμηνεύει τις βραχυχρόνιες μεταβολές του περιφερειακού εισοδήματος που προέρχονται από την αλλαγή της οικονομικής βάσης του βασικού τομέα, η θεωρία της εξαγωγικής βάσης προσπαθεί να εξηγήσει κατά πόσο υπάρχει μια σταθερή και μακροχρόνια σχέση που έχει σαν αποτέλεσμα μια καθολική και σταθερή ανάπτυξη της περιφέρειας και της χώρας στις εξαγωγές που γίνονται στον υπόλοιπο κόσμο.

Σύμφωνα με τη θεωρία της εξαγωγικής βάσης, η περιφερειακή ανάπτυξη προσδιορίζεται από την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων και από την επέκταση της εξαγωγικής βάσης της περιφέρειας (χώρας), την οποία επηρεάζει η εξωγενής ζήτηση. Βραχυπρόθεσμα η ζήτηση αυτή θα προκαλέσει αύξηση του εισοδήματος και μακροπρόθεσμα διάφορες διαρθρωτικές αλλαγές στην περιφερειακή οικονομία σαν συνέπεια των μετακινήσεων του κεφαλαίου και της εργασίας. Οι μετακινήσεις αυτές θα τείνουν στη σταθερή προώθηση της οικονομικής μεγέθυνσης της περιφέρειας.

Στη θεωρία, πάντως αλλά και στην πρακτική της περιφερειακής πολιτικής το υπόδειγμα της εξαγωγικής βάσης έχει πολλούς υποστηρικτές, γιατί πιστεύεται ότι η ενίσχυση της εξαγωγικής ικανότητας των καθυστερημένων περιφερειών με την αναδιάρθρωση της βιομηχανικής τους δομής, αποτελεί θετικό παράγοντα στη διαδικασία εξίσωσης των περιφερειακών εισοδημάτων. Οι επιδοτήσεις των εξαγωγών και τα κίνητρα που καταλήγουν στη μείωση των τιμών των τελικών προϊόντων είναι μερικά από τα άμεσα μέτρα ενίσχυσης των περιφερειακών εξαγωγών ως μέσα μεγέθυνσης και ανάπτυξης. Ειδικά όμως στις προβληματικές περιφέρειες, που η οικονομία τους βασίζεται στον πρωτογενή τομέα, ενθαρρύνονται οι διαρθρωτικές αλλαγές για να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά η ανελαστική ζήτηση των γεωργικών προϊόντων.

2.1.4 Τα μειονεκτήματα εφαρμογής της θεωρίας εξαγωγικής βάσης

Το κύριο μειονέκτημα της θεωρίας εξαγωγικής βάσης είναι ότι αγνοεί την επίδραση των διαπεριφερειακών σχέσεων στην οικονομία των περιφερειών, με αποτέλεσμα να παραμελεί τους εσωτερικούς παράγοντες της ανάπτυξης, όπως είναι αυτοί που συνδέονται με την τεχνολογική πρόοδο και δεν υπολογίζει τις κρατικές ενισχύσεις. Η συγκεκριμένη θεωρία παρουσιάζει και τα ακόλουθα μειονεκτήματα :

- αδιαφορεί αν η προέλευση της αύξησης της ζήτησης εξαγωγικών αγαθών μπορεί να βρίσκεται στη γειτονική περιφέρεια ή στην άλλη άκρη του κόσμου. Συσκοτίζει τους λειτουργικούς δεσμούς οι οποίοι υφίστανται μεταξύ των περιφερειών.
- Υποστηρίζει ότι είναι θετικό για την ανάπτυξη της περιοχής τα εισοδήματα από τις εξαγωγές να ξεπερνούν αυτά των εισαγωγών. Η έξοδος παραγωγικών πόρων από την περιοχή παρουσιάζεται ως κάτι θετικό.
- Είναι προβληματικό το ότι ο κύριος προσδιοριστικός παράγοντας του περιφερειακού εισοδήματος είναι το μέγεθος του βασικού τομέα της περιφέρειας, δηλαδή οι εξαγωγές διότι :
  - ο Οι εσωτερικές μεταβολές στις συνθήκες που επικρατούν στην περιφέρεια μπορούν να προκαλέσουν και αυτές μεταβολές περιφερειακού εισοδήματος. Εξάλλου, ο μη βασικός τομέας δεν επηρεάζεται μόνο από τις μεταβολές του περιφερειακού εισοδήματος που προκαλούνται από τις εξαγωγές, αλλά και ο ίδιος μπορεί να επηρεάσει τις εξαγωγές. Η μείωση των εξαγωγών δεν συνεπάγεται αυτόματα μείωση του περιφερειακού εισοδήματος.
  - ο Η επίδραση της μεταβολής της εξαγωγικής βάσης στο περιφερειακό εισόδημα μπορεί να διαφοροποιηθεί σημαντικά ανάλογα με τον κλάδο των προϊόντων στον οποίο εκδηλώνεται η μεταβολή, διότι ο βασικός κλάδος δεν είναι ομοιογενής. Δεν λαμβάνει υπόψη τις διασυνδέσεις ανάμεσα στις βιομηχανίες.
  - ο Υπάρχει δυσκολία στη διάκριση μεταξύ βασικών και μη βασικών βιομηχανιών (π.χ. επιχειρήσεις που παράγουν ταυτόχρονα για την εξωτερική και εσωτερική αγορά).
  - ο Το σημαντικότερο πρόβλημα είναι η υπόθεση ότι οι εξαγωγές προσδιορίζονται αυτόνομα και αυτό έχει ως συνέπεια να αγνοούνται οι αντανακλαστικές επιδράσεις που ασκεί η αύξηση των εξαγωγών επί του διαπεριφερειακού εμπορίου.
- Αποτελεί για ορισμένους μια υπεραπλοποιημένη μέθοδο περιγραφής των περιφερειακών οικονομιών.
- Η έλλειψη στοιχείων, με την έννοια ότι απαιτείται ο διαχωρισμός του βασικού από το μη βασικό τομέα, γεγονός που όπως προαναφέρθηκε, αποτελεί ένα εξαιρετικά περίπλοκο πρόβλημα.

2.1.5 Το υπόδειγμα εφαρμογής του North

Το 1955 ο North πρότεινε ένα υπόδειγμα το οποίο τόνιζε ιδιαίτερα το ρόλο που παίζει η εξαγωγική βάση της περιφέρειας στον προσδιορισμό του ρυθμού μεγέθυνσής της. Το υπόδειγμα αυτό προβλέπει την ανάπτυξη της περιφέρειας κατά τα ακόλουθα στάδια :

1. Η περιφέρεια αντιμετωπίζει την ανάπτυξη των εξαγωγών της ως βάση της περιφερειακής ανάπτυξης.
2. Ανάπτυξη εξωτερικών οικονομιών και εισροή κεφαλαίων. Εξασφάλιση συστήματος υποδομής. Ενισχύονται οι εξαγωγές και η οικονομική μεγέθυνση της περιφέρειας, που καταλήγει στην ανάπτυξη της τοπικής βιομηχανίας, η οποία αποτελεί μη βασική οικονομική δραστηριότητα.
3. Η επέκταση της τοπικής βιομηχανίας μπορεί να πάρει τέτοιες διαστάσεις ώστε να αρχίσει να προσανατολίζεται και αυτή προς τις εξαγωγές διευρύνοντας έτσι την εξαγωγική βάση της περιφέρειας.